

Mirella Kleczyńska

TWORZENIE ZAWODOWEGO ZASTĘPCZEGO ŚRODOWISKA RODZINNEGO

Wprowadzenie

W artykule przedstawiono podstawowe zagadnienia dotyczące zawodowego rodzicielstwa zastępczego. Przedstawiono charakterystykę zawodowych rodzin zastępczych, ich typy, cele i funkcje, warunki określające możliwość utworzenia zawodowej rodziny zastępczej oraz jej prawa i obowiązki. Uwzględnione zostały również rodzaje pomocy dla wychowanków rodzin zastępczych oraz wskazano różnice, jakie występują pomiędzy rodziną zastępczą a rodziną adopcyjną. Artykuł zawiera informacje, które mogą być wskazówką dla kandydatów na rodziców zawodowych, oraz informacje pomocne wychowankom zawodowych rodzin zastępczych.

Definicja rodziny zastępczej

Pojęcie rodziny zastępczej jest opisywane w literaturze z wielu punktów widzenia. Jedną z definicji podkreśla, że rodziną zastępczą może stać się małżeństwo lub osoba, która nie pozostaje w związku małżeńskim, oraz osoba, która znajduje się w związku nieformalnym. Rodzina może wziąć pod swoją opiekę na wychowanie nie więcej niż troje dzieci (dopuszcza się więcej w przypadku, gdy okoliczności dotyczą rodzeństwa). Pomiędzy dziećmi a rodzicami zastępczymi nie powstają takie stosunki prawne jak przy adopcji¹.

¹ M. Ruszkowska, *Rodzina zastępcza jako środowisko opiekuńczo-wychowawcze*, Warszawa 2013, s. 66.

Powyższa definicja nie oddaje jednak w pełni interdyscyplinarnego charakteru rodziny zastępczej. Mirosław Jamrożek dodaje do zaprezentowanych kwestii, iż rodzina zastępcza może sprawować opiekę okresowo lub całkowicie nad dzieckiem, które z jakiegoś powodu zostało jej pozbawione przez rodziców biologicznych, np. zostało osierocone bądź jego rodzice biologiczni nie są w stanie sprawować nad nim należytej opieki. Dziecko może zostać umieszczone w rodzinie zastępczej decyzją władz oświaty lub sądu².

Ustawa o pomocy społecznej zwraca uwagę na jeszcze jeden bardzo ważny aspekt dotyczący definicji rodziny zastępczej. Określa ona, że rodzina zastępcza nie jest tylko formą, która pomaga dzieciom, ale też formą pomocy ich rodzinom. Ustawa o pomocy społecznej wskazuje, że należy wspierać rodzinę generycyjną dziecka, że jest to część systemu wsparcia rodziny biologicznej³.

Jednym z typów rodzin zastępczych są zawodowe rodziny zastępcze. Taką rodzinę mogą tworzyć osoby określone w wyżej wymienionych definicjach. Ponadto osoby te nie mogą być krewnymi wstępnymi lub rodzeństwem dziecka⁴. Dziecko w rodzinie zastępczej może być umieszczone najwyżej do 25. roku życia. Od pozostałych rodzin zastępczych rodziny zawodowe różnią się m.in. tym, że za opiekę nad dziećmi otrzymują wynagrodzenie, oraz tym, że kandydaci na opiekunów są zobligowani do odbycia określonych szkoleń przygotowujących do pełnienia roli rodziców zawodowych⁵.

Typy, funkcje i cele zawodowych rodzin zastępczych

Zawodowe rodziny zastępcze są grupą, która powstała nieco później niż pozostałe formy rodzin zastępczych. Jest to obszar stosunkowo nowy oraz odróżniający się od pozostałych typów rodziny zastępczej. W obszarze tym możemy wyróżnić dwa rodzaje zawodowych rodzin zastępczych. Są to: rodzina zawodowa o charakterze pogotowia rodzinnego oraz zawodowa rodzina specjalistyczna. Każda z nich charakteryzuje się określonymi zasadami. Różnią się one m.in. pod względem przyczyny umieszczenia dziecka w rodzinie oraz czasu, na jaki dziecko zostaje w niej umieszczone. Te dwa rodzaje rodzin mogą przyjmować

² J. Matejek, *Działalność ośrodków adopcyjno-opiekuńczych w procesie przygotowania i wspierania rodzin zastępczych*, Kraków 2008, s. 31–32.

³ M. Andrzejewski, *Komentarz do przepisów dotyczących rodzin zastępczych zawartych w ustawie z dn. 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej* [w:] *Rodziny zastępcze-problematyka prawna*, red. M. Andrzejewski, Toruń 2006, s. 62–63.

⁴ Ustawa z 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. nr 149, poz. 887), art. 41.

⁵ M. Ruszkowska, *Rodzina zastępcza...*, s. 69.

pod opiekę także dzieci, które nie wymagają szczególnego podejścia. Na przykład w rodzinie specjalistycznej mogą się znajdować również w pełni zdrowe dzieci. Przymiotnik „specjalistyczna” określa tylko funkcję dodatkową, jaką pełni rodzina zawodowa⁶.

Rodzina zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego może sprawować jednocześnie opiekę nad nie więcej niż trojgiem dzieci. Dzieci umieszczane są w niej do czasu ustabilizowania się ich życiowej sytuacji, jednak nie dłużej niż na okres 12 miesięcy. Wydłużenie tego pobytu jest możliwe tylko w szczególnie uzasadnionych przypadkach, ale na nie dłużej niż 3 miesiące⁷. Pogotowie rodzinne może powstać w drodze zawarcia umowy cywilnoprawnej. Stronami w umowie są zawodowi rodzice oraz właściwy starosta, kierownik powiatowego centrum pomocy rodzinie bądź osoba do tego wyznaczona w miejskim ośrodku pomocy społecznej. Rodzina za opiekę nad dzieckiem otrzymuje odpowiednie wynagrodzenie. W przypadku, gdy rodziną zastępczą jest małżeństwo, wynagrodzenie przysługuje tylko jednemu z małżonków.

Rodzina zawodowa we współpracy z sądem rodzinnym, PCPR oraz MOPS ma obowiązek wyjaśnić sytuację rodzinną oraz prawną, aby dziecko mogło zostać adoptowane, umieszczone w innej rodzinie zastępczej lub powrócić do swojej rodziny generacyjnej. W rodzinach tych dzieci zazwyczaj są umieszczane, gdy występuje ich porzucenie, jest zagrożone ich życie lub zdrowie, gdy nie wiemy, gdzie przebywają rodzice dziecka, oraz nie możemy ustalić ich tożsamości. Dzieci do rodziny zastępczej zawodowej mogą być doprowadzone na podstawie orzeczenia sądu przez Straż Graniczną lub Policję oraz w wyniku interwencji pracownika socjalnego (głównie w przypadku konieczności odseparowania dziecka doznającego przemocy w rodzinie od sprawcy). Rodzina zastępcza może odmówić przyjęcia dziecka, jeśli liczba dzieci przekroczyłaby trzy osoby oraz jeśli dziecko powyżej 10. roku życia zostało doprowadzone przez Straż Graniczną lub Policję. Funkcja tego typu rodziny polega głównie na zapewnieniu okresowego schronienia oraz opieki dzieciom, które w wyniku jakiegoś zazwyczaj nagłego zdarzenia zostały jej pozbawione⁸.

Analogicznie, w zawodowej rodzinie specjalistycznej umieszcza się w tym samym czasie maksymalnie troje dzieci z różnego rodzaju problemami zdrowotnymi, niepełnosprawnościami, które wymagają należytej pielęgnacji. W rodzinie tej może zostać również umieszczona małoletnia matka wraz ze swoimi dziećmi. Nie można łączyć w jednej rodzinie dzieci niedostosowanych społecznie i dzieci

⁶ S. Łakoma, *Rodziny zastępcze – problematyka administracyjnoprawna*, „Administracja: Teoria, Dydaktyka, Praktyka” 2014, nr 4(37), s. 54.

⁷ Ustawa z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. nr 64, poz. 593), art. 74.

⁸ J. Matejek, *Działalność ośrodków...*, s. 36–37.

niepełnosprawnych⁹. Z racji, że w tej formie zawodowego rodzicielstwa umieszczane są dzieci z różnego rodzaju dysfunkcjami, wymaga ona odpowiedniego przystosowania najbliższego otoczenia.

Zawodowa rodzina specjalistyczna otrzymuje wsparcie finansowe, które ma służyć częściowemu pokryciu kosztów związanych z utrzymaniem dziecka. Pomoc ta może być także otrzymywana w postaci niepieniężnej, jeżeli środki finansowe bywały wydawane niezgodnie z przeznaczeniem. Nie ulega wątpliwości, że zajmowanie się dzieckiem z niepełnosprawnością wymaga dużego wysiłku. Są to dzieci nie tylko z obciążeniem psychicznym, ale też z dysfunkcjami fizycznymi. Funkcją tej rodziny jest przede wszystkim zapewnienie należytej opieki umieszczonym w niej dzieciom.

Warunki określające możliwość utworzenia zawodowej rodziny zastępczej

Warunki, które należy spełnić, aby zostać zawodową rodziną zastępczą, są określone w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Pozwalają one na zweryfikowanie, czy przyszli rodzice mają odpowiednie predyspozycje oraz czy chęć bycia zawodowym rodzicem nie zrodziła się tylko z pobudek finansowych. Kandydat na rodzica zastępczego powinien spełniać określone wymagania:

- ma poświadczać swoim zachowaniem, iż jest w stanie dobrze pełnić funkcję rodzica zastępczego,
- wobec własnych dzieci rodzic nie może mieć ograniczonej władzy rodzicielskiej lub być jej całkowicie pozbawiony,
- powinien posiadać zdolność do czynności prawnych,
- powinien wypełniać obowiązek alimentacyjny, jeśli został zasądzony,
- powinien dysponować zaświadczeniem lekarskim potwierdzającym brak jakichkolwiek przeciwwskazań do wypełniania roli zawodowego rodzica zastępczego,
- powinien zapewnić odpowiednie warunki, które będą umożliwiały prawidłowe wychowanie i rozwój dzieci oraz uwzględniały ich indywidualne potrzeby,
- powinien przebywać na terytorium kraju,
- wymaga się poświadczenia o niekaralności kandydata na rodzica zastępczego,
- dodatkowo przyszli rodzice powinni uczestniczyć w szkoleniu, które organizowane jest przez rodzinną pieczę zastępczą, oraz posiadać świadectwo jego ukończenia¹⁰.

⁹ M. Ruszkowska, *Rodzina zastępcza...*, s. 69.

¹⁰ O. Trocha, *Rodzinną pieczę zastępczą* [w:] *Poradnik rodzicielstwa zastępczego*, red. A. Kwaśniewska, Warszawa 2013, s. 24–25.

Warunki konieczne do spełnienia w procesie stawania się rodziną zastępczą są określone nie tylko dla przyszłych rodziców. Aby kandydaci byli odpowiednio przygotowani do pełnienia funkcji zawodowych rodziców zastępczych dla konkretnego dziecka, współdziałający z nimi organizator rodzinnej pieczy zastępczej jest również zobowiązany do podjęcia pewnych czynności w tym zakresie:

- powinien dostarczyć dokładnych informacji o sytuacji dziecka (jego rodzinie, rodzeństwie),
- powinien przekazać rodzicom zawodowym odpowiednią dokumentację zawierającą: skrócony odpis aktu urodzenia, akt zgonu rodzica biologicznego (jeśli dziecko zostało osierocone przynajmniej przez jednego z nich), dokumentację szkolną w postaci świadectw, karty przebytych szczepień, wszelką dostępną dokumentację o stanie zdrowia dziecka, plan pracy z rodziną oraz sporządzoną diagnozę dziecka uwzględniającą jego stan psychofizyczny i szeroko pojęte potrzeby indywidualne¹¹.

Obowiązki i prawa zawodowych rodziców zastępczych

Każdej rodzinie zastępczej przysługuje zarówno katalog praw, z których może korzystać, jak i obowiązków, z których należy się wywiązać. Jedno i drugie dotyczy bardzo różnych kwestii. Korzystanie z praw zawodowych rodzin zastępczych jest dobrowolne, obowiązki natomiast są koniecznością. Kwestie te są ściśle określone w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Głównym założeniem, jakie powinni mieć na uwadze rodzice zastępczy, jest przede wszystkim zapewnienie dziecku należytej opieki oraz wychowania. Rodzice powinni przede wszystkim dać dziecku poczucie bezpieczeństwa oraz zaspokajać podstawowe potrzeby. Mają zapewnić odpowiednią opiekę zdrowotną, ochronę życia prywatnego, warunki sprzyjające do rozwoju pasji dziecka i wyrównywania braków, szczególnie edukacyjnych. Rodzice zastępczy mogą umożliwić kontakt z rodziną naturalną dziecka (jeżeli nie zostały one zakazane przed sądem). Dodatkowo zawodowa rodzina zastępcza ma obowiązek współpracy z organizatorem pieczy zastępczej, koordynatorem, który jej przysługuje, i przedstawicielem ośrodka adopcyjnego. Na zawodowych rodziców zastępczych prawo nakłada jeszcze jeden znaczący obowiązek. Jest to podnoszenie swoich kwalifikacji, które przejawia się głównie odbywaniem szkoleń. Jest to bardzo ważne ze względu na szczególny charakter zawodowej rodziny specjalistycznej i rodziny zawodowej pełniącej funkcję pogotowia rodzinnego¹².

¹¹ Dz.U. nr 149, poz. 887, art. 47.

¹² O. Trocha, *Rodzinną pieczę...*, s. 39.

Rodziny zastępcze mają prawo do korzystania ze wsparcia oferowanego przez instytucje. Przejawia się ono m.in. w prawie do korzystania z pomocy psychologicznej i rehabilitacyjnej (dla dzieci z rodzin specjalistycznych), która powinna być zapewniona przez organizatora pieczy zastępczej. Dodatkowo koordynator, który odpowiada za konkretną rodzinę, powinien pomagać w nawiązywaniu kontaktu z instytucjami wspierającymi. Rodzice zawodowi mają prawo wglądu do dokumentacji określającej sytuację dziecka oraz zapoznania się z nim przed przyjęciem do rodziny zawodowej. Każda rodzina zastępcza może korzystać z pomocy, jaką oferują wolontariusze przynależni do określonej instytucji wspierającej. Kontakt ten może polegać m.in. na pomocy dzieciom w nauce lub wspólnym spędzaniu czasu z dziećmi na zabawie. Jeśli w rodzinie zawodowej zostało umieszczonych więcej niż troje dzieci, może ona wówczas skorzystać z prawa do pomocy specjalnie zatrudnionej osoby. Wystarczy, że rodzina złoży wniosek do odpowiedniego starosty, a ten pozytywnie go zaopiniuje. Osoba ta jest zatrudniana przez starostę i przypisana konkretnej rodzinie. Rodzina zastępcza ma też prawo do starania się o zasądzenie alimentów na dziecko od biologicznej rodziny dziecka¹³.

Zawodowej rodzinie zastępczej przysługują także pewne prawa pracownicze z racji tego, że swoją rolę wykonują w drodze zawarcia umowy cywilnoprawnej. Okres, przez który rodzina pełni funkcję zawodowej rodziny zastępczej, wlicza się do tzw. stażu pracy. Rodzice zawodowi mają również prawo do wypoczynku, nie jest to jednak równoznaczne z urlopem określonym przez prawa pracownicze. Okres ten wynosi maksymalnie 30 dni do wykorzystania w okresie jednego roku. Za czas urlopu rodzice również otrzymują wynagrodzenie. O chęci podjęcia urlopu przez zawodowych rodziców należy powiadomić odpowiednio wcześniej (co najmniej 30 dni przed jego rozpoczęciem) organizatora rodzinnej pieczy zastępczej. Wówczas organizator jest zobowiązany do zorganizowania opieki dzieciom umieszczonym w tej rodzinie, np. w tzw. rodzinie pomocowej¹⁴.

Rodzinie zawodowej przysługuje, oprócz wynagrodzenia pobieranego przez rodziców, także pomoc finansowa na każde umieszczone dziecko. Świadczenie pieniężne, jakie może otrzymać zawodowa rodzina zastępcza, wynosi do 1052 zł miesięcznie¹⁵. Pomoc ta ma być wykorzystana na pokrycie kosztów utrzymania dziecka. Kwota może być pomniejszona, jeśli dziecko posiada znaczący dochód pochodzący np. z renty rodzinnej lub z tytułu pobierania alimentów. Dodatkowo

¹³ *Ibidem*, s. 40–44.

¹⁴ *Ibidem*, s. 50–51.

¹⁵ Obwieszczenie Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z 23 marca 2018 r. w sprawie wysokości kwot świadczeń przysługujących rodzinie zastępczej i prowadzącemu rodzinny dom dziecka oraz wysokości pomocy dla osoby usamodzielnianej (M.P. 2018, poz. 326).

rodzinie, która jest rodziną specjalistyczną, na każde umieszczone w niej dziecko, które posiada orzeczenie o niepełnosprawności, przysługuje co najmniej 211 zł miesięcznie¹⁶. Ponadto rodzina ma prawo do skorzystania z różnego rodzaju dodatków. Są to m.in.:

- raz w roku możliwość otrzymania dofinansowania do wypoczynku dziecka,
- jednorazowo możliwość pokrycia wydatków na zapewnienie niezbędnych potrzeb dziecka (podczas jego przyjmowania do rodziny),
- pokrycie jednorazowo wydatków powiązanych z losowymi zdarzeniami, które będą miały wpływ na jakość opieki rodzicielskiej.

Jeżeli w rodzinie umieszczono więcej niż trójkę dzieci, rodzina może też otrzymać środki finansowe służące na pokrycie kosztów związanych z zamieszkiwanym lokalem: wynajmu lokalu, czynszu, opłaty rachunków, takich jak wywóz nieczystości, energia elektryczna, gaz, woda, ogrzewanie, opłaty telekomunikacyjne, np. abonament radiowo-telewizyjny. Zawodowa rodzina zastępcza może również raz do roku otrzymać pomoc związaną z pokryciem kosztów niezbędnego remontu zamieszkiwanego lokalu¹⁷.

Z racji tego, że bycie rodzicem dla niepełnosprawnego lub obcego dziecka wymaga wielu poświęceń, pełniący tę funkcję otrzymują stosowne wynagrodzenie. W przypadku, gdy zawodową rodziną zastępczą jest małżeństwo, wynagrodzenie pobiera tylko jedno z małżonków. Wynosi ono dla zawodowych rodziców zastępczych co najmniej 2000 zł miesięcznie. Natomiast rodzinie zawodowej pełniącej funkcję pogotowia rodzinnego przysługuje 2600 zł miesięcznie. Kwota wynagrodzenia może zostać podniesiona. Przy jej określaniu bierze się pod uwagę m.in. ocenę funkcjonowania rodziny, odbyte szkolenia, posiadane kwalifikacje. Im lepiej rodzina zawodowa będzie funkcjonowała, tym większe ma szanse na uzyskanie wyższej kwoty wynagrodzenia¹⁸. Kandydaci na rodziców zastępczych nie powinni jednak kierować się chęcią pozyskania pieniędzy. Mają oni przede wszystkim zapewnić dziecku bezpieczeństwo do czasu unormowania jego sytuacji. To pomoc dziecku i jego rodzinie naturalnej powinna stanowić przyczynę powstania rodziny zastępczej.

Rodzaje pomocy dla wychowanków rodzin zastępczych

Wychowankowie rodzin zastępczych mają możliwość skorzystania z pomocy, która jest określona w ustawie o pomocy społecznej. Oferowana pomoc ma służyć łatwiejszemu przystosowaniu się do społeczeństwa po przebywaniu

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ Dz.U. nr 149, poz. 887, art. 80–83.

¹⁸ *Ibidem*, art. 84.

w rodzinie zastępczej. Dziecko w zawodowej rodzinie zastępczej może przebywać tylko do określonego wieku, a w rodzinie zastępczej pełniącej funkcję pogotowia rodzinnego – tylko przez kilka miesięcy. Często więc zdarza się, że dzieci pochodzące z rodzin zastępczych mają ograniczone zasoby, które są niezbędne do prawidłowego wejścia w dorosłość. Państwo poprzez konkretne instytucje oferuje w związku z tym pewne formy wsparcia osobom usamodzielniającym się.

W ustawie wymienionych jest kilka form pomocy. Pierwsza z nich dotyczy pomocy pieniężnej na usamodzielnienie się oraz kontynuację edukacji. Wnioskodawca w celu uzyskania tej pomocy musi jednak spełniać określone przesłanki. Osoba usamodzielniająca się musi się znajdować w trudnej sytuacji materialnej, tzn. nie otrzymywać alimentów od członków rodziny generacyjnej ani innego znaczącego dochodu. Zawodowi rodzice zastępczy są zobowiązani do poinformowania w odpowiednim czasie PCPR, iż ich wychowanek osiągnie w danym roku pełnoletność, oraz na miesiąc wcześniej o opuszczeniu rodziny zastępczej przez wychowanaka oraz przekazania jego dokumentacji. Osoba usamodzielniająca się powinna złożyć wniosek o pomoc na usamodzielnienie się i kontynuowanie nauki do odpowiedniego starosty. Wychowanek rodziny zastępczej także musi zobowiązać się do podporządkowania specjalnemu planowi usamodzielnienia. Decyzja o przyznaniu pomocy jest wydawana przez organ administracyjny po uprzednim sporządzeniu wywiadu środowiskowego. Wysokość środków finansowych jest zależna od czasu, w jakim dziecko było umieszczone w rodzinie zastępczej. Pomoc materialna jest przyznana na czas podejmowania nauki (również na okres wakacji i ferii, przerw międzysemestralnych). Starosta może rozpatrzyć wniosek negatywnie, jeżeli uzna, że pomoc, która ma być przyznana, zostanie wykorzystania niezgodnie z jej przeznaczeniem lub dziecko przed ukończeniem 18. roku życia opuściło rodzinę zastępczą samowolnie, osoba usamodzielniająca się porzuciła naukę i nie podjęła żadnego legalnego zatrudnienia, porzuciła pracę i odmówiła przyjęcia kolejnej oferty, została obciążona wyrokiem za przestępstwo popełnione umyślnie. Od decyzji starosty można się odwołać¹⁹.

Drugi rodzaj pomocy dotyczy możliwości uzyskania odpowiednich warunków mieszkaniowych. Wychowanek rodziny zastępczej może się starać o otrzymanie mieszkania chronionego, które będzie miało na celu pomoc w uzyskaniu samodzielności. Może też zostać czasowo umieszczony w domu pomocy społecznej, co ma na celu zapewnienie mu tymczasowego schronienia. Osoba, która może starać się o wyżej wymienione formy wsparcia, musiała być umieszczona w pieczy zastępczej decyzją sądu. Wychowanek, tak jak w przypadku

¹⁹ P. Ławrynowicz, *Rodzaje pomocy dla wychowanków rodzin zastępczych* [w:] *Rodziny zastępcze – problematyka prawna*, red. M. Andrzejewski, Toruń 2006, s. 224–229.

poprzedniej formy pomocy, jest zobligowany do zrealizowania i wykonania indywidualnego planu usamodzielnienia. Osoba usamodzielniana, przebywająca w mieszkaniu chronionym, jest zobowiązana do ponoszenia kosztów za częściowe utrzymanie lokalu. Wysokość tych nakładów jest związana z otrzymywanymi dochodami. Wychowanek może być również zwolniony przez starostę z ponoszenia tych opłat, ale tylko w uzasadnionych przypadkach²⁰.

Trzecią formą określoną przez prawo jest pomoc w uzyskaniu zatrudnienia. Polega ona m.in. na sporządzeniu opinii o wychowanku oraz przekazaniu jej potencjalnemu pracodawcy osoby usamodzielniającej się. Wychowankowi może także pomagać opiekun usamodzielnienia, który ma motywować go do działania, podjęcia pracy, podnoszenia kwalifikacji. Opiekuna usamodzielnienia wychowanek wybiera na rok przed opuszczeniem rodziny zastępczej. Najczęściej jest to pracownik socjalny²¹.

Czwarty typ pomocy zwraca uwagę na zagospodarowanie w formie rzeczowej. Polega ona na przekazaniu różnych środków. Mogą to być różne narzędzia oraz sprzęty potrzebne do wykonania remontu, pomoce dydaktyczne, urządzenia AGD, które są niezbędne do codziennego funkcjonowania, oraz gdy istnieje taka potrzeba – sprzętu rehabilitacyjnego²².

Katalog pomocy materialnej oraz niematerialnej oferowanej przez państwo dla wychowanków rodzin zastępczych jest dość szeroki. Na pewno pozwala on na łatwiejsze przystosowanie się do środowiska po wyjściu z rodziny zastępczej. Usamodzielnianie się dziecka nie następuje natychmiastowo. Jest to proces, który powinien rozpoczynać się z dniem, w którym dziecko zostaje przyjmowane do pieczy. Należy zwracać uwagę nie tylko na jego zabezpieczenie finansowe. Ważne jest, by wychowanek nabył określone zachowania, które w przyszłości ułatwią mu funkcjonowanie w społeczeństwie.

Różnice pomiędzy rodziną zastępczą a rodziną adopcyjną

Jedną z funkcji rodziny zastępczej jest powrót dziecka do rodziny naturalnej lub przygotowanie go do adopcji, dlatego też często przysposobienie mylone jest z rodziną zastępczą. Warto więc zwrócić uwagę na to, jakie różnice występują pomiędzy tymi pojęciami.

Na początek przypomnę, jakie zasady obowiązują w pieczy zastępczej:

- rodzina zastępcza pozwala, by dziecko mogło się kontaktować ze swoimi biologicznymi rodzicami, jeśli sąd nie zdecydował inaczej,

²⁰ *Ibidem*, s. 230.

²¹ *Ibidem*.

²² *Ibidem*, s. 231.

- ponadto zachowuje się prawa do alimentacji lub spadku dotyczące dziecka i rodziny naturalnej,
- koszty związane z pobytem oraz utrzymaniem dziecka w rodzinie zastępczej są pokrywane lub współfinansowane przez państwo,
- rodzina zastępcza może ulec rozwiązaniu – dziecko wówczas powraca do swojej rodziny generacyjnej lub gdy nie jest to możliwe, trafia do innej rodziny zastępczej lub placówki opiekuńczo wychowawczej,
- akt urodzenia dziecka oraz jego nazwisko pozostają takie same,
- nie można zabronić dziecku dostępu do informacji dotyczących jego pochodzenia oraz kontaktu z jego rodziną generacyjną,
- piecza zastępcza jest opieką sprawowaną tylko na określony czas i z łatwością można ją rozwiązać²³.

Rodziny adopcyjnej nie dotyczą powyższe zasady. Oto zasady, które się do niej odnoszą:

- rodzice przysposabiający zastępują rodzinę naturalną dziecka, stają się jego rodzicami w sensie prawnym oraz faktycznym,
- rodzina pod względem finansowym nie jest wspierana tak jak rodzina zastępcza – sama ponosi wydatki za jego utrzymanie,
- rodzina adopcyjna może ulec rozwiązaniu tylko w ściśle uzasadnionych przypadkach, natomiast rodzicom może być ograniczona władza rodzicielska,
- akt urodzenia dziecka oraz jego nazwisko zostają zmienione,
- przysposobienie jest objęte poufnością, tzn. dziecko nie zna swojego pochodzenia oraz nie kontaktuje się ze swoją biologiczną rodziną,
- adopcja jest formą uważaną za stałą, ponieważ może ulec rozwiązaniu tylko w wyjątkowych sytuacjach²⁴.

Przysposobienie i piecza zastępcza mają jeszcze jedną zasadniczą różnicę. Rodzice adopcyjni stają się najbliższymi osobami dla dziecka, jego faktycznymi rodzicami, dzięki czemu ma ono dużą szansę, by poczuć się kochanym. Rodzina na piecza zastępcza niestety często nie potrafi zapewnić tego swoim podopiecznym. Otrzymanie chwilowego schronienia i poczucia bezpieczeństwa nie powoduje zaspokojenia wszystkich potrzeb dziecka.

Podsumowanie

Rodzicielstwo zawodowe powinno być zauważone dlatego, że jest ono po prostu potrzebne. Nadal jest wiele niezaopiekowanych dzieci, a to właśnie

²³ M. Pomorańska-Bielecka, *Przysposobienie, czyli adopcja dziecka* [w:] *Poradnik rodzicielstwa zastępczego*, red. A. Kwaśniewska, Warszawa 2013, s. 61.

²⁴ *Ibidem*.

w rodzinie powinno rozwijać się dziecko. W rodzinach zastępczych spokrewnionych dziecko nie zawsze zmienia środowisko, co powoduje, że często ma kontakt z rodzicami generacyjnymi i nie jest prawidłowo wychowywane. Zachowuje wówczas złe wzorce oraz nadal jest narażane na cierpienie. Poszukując informacji na temat rodzin zastępczych, można się natknąć na publikacje wskazujące, że taka rodzina nie zawsze jest idealnym rozwiązaniem²⁵. Kandydaci na rodziców zastępczych przechodzą odpowiednie testy, ale najwyraźniej nawet taka weryfikacja nie jest w stanie wychwycić wszystkiego. Niekiedy dzieci są bite, molestowane, karane w sposób niedopuszczalny²⁶. Należy jednak pamiętać, że te przypadki występują rzadko. Słyszymy o nich, ponieważ media mają od zawsze tendencję do kreowania sensacji. Sytuacje te powinny jednak dać do myślenia organom weryfikującym kandydatów na rodziców zastępczych. Mimo tych przykładów należy przyznać, że rodziny zawodowe to świetna alternatywa dla domów dziecka. Każdy z nas ma prawo do wychowywania się w rodzinie, prawidłowa rodzina jest bowiem środowiskiem, w którym człowiek ma największe możliwości rozwoju.

Bibliografia

- Andrzejewski M., *Komentarz do przepisów dotyczących rodzin zastępczych zawartych w ustawie z dn. 12 marca 2004r. o pomocy społecznej* [w:] *Rodziny zastępcze-problematyka prawna*, red. M. Andrzejewski, Toruń 2006.
- Łakoma S., *Rodziny zastępcze – problematyka administracyjnoprawna*, „Administracja: Teoria, Dydaktyka, Praktyka” 2014, nr 4(37), s. 51–73.
- Ławrynowicz P., *Rodzaje pomocy dla wychowanków rodzin zastępczych* [w:] *Rodziny zastępcze – problematyka prawna*, red. M. Andrzejewski, Toruń 2006, s. 61–242.
- Matejek J., *Działalność ośrodków adopcyjno-opiekuńczych w procesie przygotowania i wspierania rodzin zastępczych*, Kraków 2008.
- Obwieszczenie Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z 23 marca 2018 r. w sprawie wysokości kwot świadczeń przysługujących rodzinie zastępczej i prowadzącemu rodzinny dom dziecka oraz wysokości pomocy dla osoby usamodzielnianej (M.P. 2018, poz. 326).
- Pomorańska-Bielecka M., *Przysposobienie, czyli adopcja dziecka* [w:] *Poradnik rodzicielstwa zastępczego*, red. A. Kwaśniewska, Warszawa 2013, s. 53–64.
- Ruszkowska M., *Rodzina zastępcza jako środowisko opiekuńczo-wychowawcze*, Warszawa 2013.
- Trocha O., *Rodzinną pieczę zastępczą* [w:] *Poradnik rodzicielstwa zastępczego*, red. A. Kwaśniewska, Warszawa 2013, s. 23–52.
- Ustawa z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. nr 64, poz. 593).
- Ustawa z 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. nr 149, poz. 887).

²⁵ Zob. <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/spoleczenstwo/1536847,1,puckie-patologie-w-rodzinie-zastepczej.read> (16.09.2018).

²⁶ Zob. <https://www.fakt.pl/wydarzenia/polska/tragedie-w-rodzinach-zastepczych-patologia-w-rodzinach/5rv38b2#slajd-1> (16.09.2018).

Netografia

<https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/spoleczenstwo/1536847,1,puckie-patologie-w-rodzinie-zastepczej.read> (16.09.2018).

<https://www.fakt.pl/wydarzenia/polska/tragedie-w-rodzinach-zastepczych-patologia-w-rodzinach/5rv38b2#slajd-1> (16.09.2018).

CREATING A PROFESSIONAL FOSTER FAMILY ENVIRONMENT

Abstract

This article describes fundamental issues regarding professional foster families, including but not limited to: the characteristic of professional foster families, the definition of a foster family, their types, goals and functions, conditions that aspiring professional foster families need to meet as well as their rights and responsibilities. We describe the types of help that can be provided for the foster children, and also the differences between the professional foster family and adoptive family. The article contains information, that can serve as a set of guidelines for future professional foster parents and describes the types of help available to the foster children.

Professional foster families should be recognized for the important role that they play in our society. There's still a lot of children without families, and family is an essential component of proper child development. Kinship care can't always provide a new environment for the children, which can result in their frequent contacts with biological parents and – in turn – improper care. This can expose the children to harmful patterns and unnecessary suffering. The main goal of this article was to gather all the essential information regarding professional foster families for the future foster parent candidates, as well as providing a source of information about the help available for the foster children.

Słowa kluczowe: rodzina, zastępczy, biologiczna, adopcja, dziecko, opieka

Keywords: family, foster, biological, adoption, child, care